

Torres dels Alfacs

Denominació
torres dels Alfacs

Terme municipal
**Alcanar, Amposta
i Sant Carles de la Ràpita**

Comarca
el Montsià

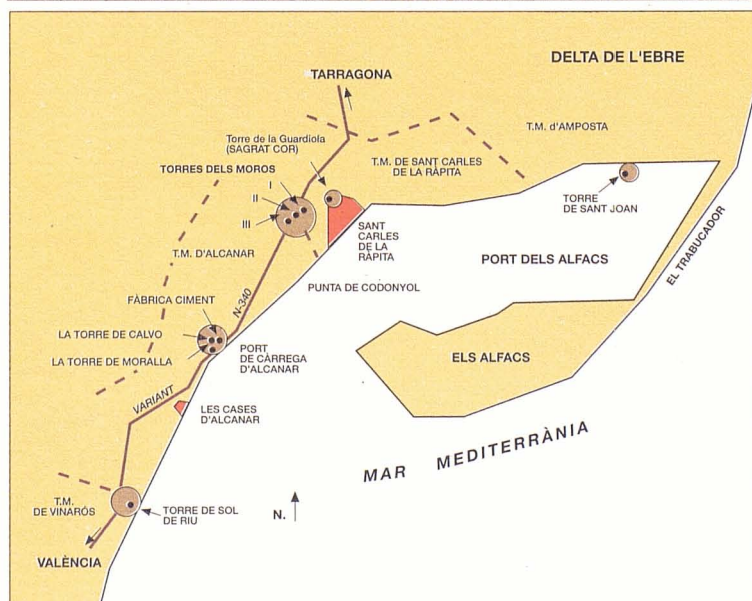
Cronologia
1575-1580 aproximadament

Durant els segles XVI i XVII les poblacions de la costa catalana es veieren amenaçades amb freqüència per incursions de la pirateria, especialment turca i barbaresca, fins i tot després de la conquesta de Tunis (1535) i de la victòria cristiana a la Batalla de Lepant (1571). Urgia protegir tot el litoral del Principat. L'any 1566, el rei Felip II encarregà al lloctinent Diego Hurtado de Mendoza que estudiés el problema de la fortificació de la costa amb torres. Aquest fet i la imminència del perill determinaren que, al llarg de la línia costanera, anessin sorgint tot un seguit de torres de defensa, especialment en aquelles zones més propícies als desembarcaments dels pirates o allí on aquests sovintejaven més.

Una d'aquestes zones era el port dels Alfacs, port natural format a la banda sud del delta de l'Ebre, justament davant de la població de la Ràpita (ara Sant Carles de la Ràpita), on és documentat que pirates procedents de les costes del nord d'Àfrica desembarcaren diverses vegades.

Per ordre expressa del rei Felip II i amb el suport de la corona, entre els anys 1575 i 1580 (aprox.), la ciutat de Tortosa construï un grup de torres de guaita que la documentació anomena torres dels Alfacs.

Quines són o van ser aquestes torres dels Alfacs? Què en queda actualment? La documentació les anomena de manera genèrica, però no en dóna el nom individual. Només una s'esmenta pel seu nom, la torre de Sant Joan (Amposta), construïda l'any 1580 a la punta de l'"Albet" (ara Aluet) al nord del port dels Al-

fac (lloc d'entrada al port, que ha quedat tancada), de la qual es torna a fer esment l'any 1583, amb motiu d'un pagament fet als soldats que la custodiaven. Actualment, les seves restes es conserven en un petit illot enfront de la costa.

Pot també correspondre a aquest grup de torres, la torre de la Guardiola (ara molt remodelada i dita del Sagrat Cor), situada en un turonet a tocar de Sant Carles de la Ràpita. No se'n sap la data de construcció. Existia, però, l'any 1575.

Entre la torre de la Guardiola i la població d'Alcanar (que havia estat emmurallada i conserva encara una torre de defensa), a la falda del massís del Montsià, trobem cinc torres, que la gent del lloc coneix com a torres dels moros (ja dins el terme d'Alcanar) i que alguns autors han convingut a identificar-les amb les torres dels Alfacs. Són torres de planta quadrangular amb murs de pedruscall i carreus als angles. Inicialment estaven coronades amb merlets que només es mantenen, potser restaurats, en dues de les cinc torres. La porta, normalment orientada a mar, és de pedra picada, amb llinda o adovellada; al damunt, a la part alta de la façana, hi ha un mataça, element que es repeteix en diverses façanes. La planta baixa és coberta amb volta.

Tres d'aquestes torres, les més properes a la Ràpita, són situa-

des ran de la variant de la N-340. De nord a sud tenim: la torre del Moro I, a llevant de la carretera, la torre del Moro II (coneguda per la torre de Pasqualot a la cartografia) i la torre del Moro III o d'Urbano a ponent.

Una mica més avall, a prop de l'actual fàbrica de ciment, hi ha dues torres més que han estat alterades en el transcurs del temps. La torre de Morralla, a la qual s'ha incorporat modernament una torre quadrangular de proporcions més allargassades, i la torre de Calvo o de Gimeno, convertida en casa de camp segurament el segle XVIII.

S'ha volgut identificar alguna d'aquestes torres amb la talaia del Montsià o amb la torre de Puigmoltó, documentades des de l'any 1390, o amb la torre Prima, coneguda per la cartografia. Tanmateix, no n'hi ha cap certesa documental.

La torre de Sant Joan, la torre de la Guardiola i les cinc torres dels moros d'Alcanar foren declarades bé d'Interès Cultural per la Llei 16/85 del Patrimoni Històric Espanyol.

Conegudes per la cartografia i la documentació, hi havia encara tres torres més, al sud, però, de l'actual embocadura del port dels Alfacs. La torre del Codonyol (que l'any 1626, la documentació situa a una llegua a ponent de la Ràpita i que, entre els anys

1650 i 1800 consta a la cartografia) de la qual no queda rastre, però sembla que era situada prop de l'actual càmping Carles III (al nord del terme d'Alcanar); la torre de Sant Felip, lligada a l'origen del nucli de les Cases d'Alcanar, de la qual es desconeix l'emplaçament exacte, tot i que hom la situa al lloc de l'actual església (que potser n'aprofita l'estructura); la torre de Solde-riu (terme de Vinaròs), ja al sud del riu de la Sénia, que resta englobada en una construcció posterior. Aquestes tres torres, a primeríssima línia de mar, podrien albirar de ben lluny les naus dels pirates i protegir l'accés al port dels Alfacs. Potser formaven part, també, del que, a finals del segle XVI, hom anomenà torres dels Alfacs.

Així doncs, no sabem exactament a quines torres concretes es refereix el nom genèric de torres dels Alfacs. Sigui com sigui, però, el cert és que la tipologia de les torres que es conserven al sector proper als Alfacs correspon ben bé a la segona meitat del segle XVI i foren bastides, sens dubte, per a protegir-se de les escameses dels pirates. D'una altra banda, el mateix nom amb què són conegudes moltes d'aquestes -torres dels moros- fa al·lusió, d'una manera molt clara, al fet que van ser construïdes per a defensar-se de l'amenaça dels moros.